

Sanat Tarihi Eğitim Modülünün Ortaokul Öğrencilerinin Sanata Yönelik Tutumlarına Etkisi¹

The Effect Of Art History Education Module On Middle School Students' Attitudes Towards Art

Dilek MAKTAL CANKO , Dr. Öğretim Üyesi, Ege Üniversitesi, dilek.m.canko@ege.edu.tr

Seda AĞIRBAŞ , Dr. Öğretim Üyesi, Ege Üniversitesi, seda.agirbas@ege.edu.tr

Serkan DENİZLİ , Doç. Dr., Ege Üniversitesi, serkan.denizli@ege.edu.tr

Geliş tarihi - Received: 19 Mart 2024

Kabul tarihi - Accepted: 20 Nisan 2024

Yayın tarihi - Published: 28 Nisan 2024

¹ Bu makale, Sanat Tarihi Eğitim Modülünün Ortaokul Öğrencilerinin Sanata Yönelik ismiyle projelendirilmiş ve Ege Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenmiştir.

Proje Numarası: 21042

Maktal Canko, D., Ağırbaş, S. ve Denizli, S. (2024). Sanat tarihi eğitim modülünün ortaokul öğrencilerinin sanata yönelik tutumlarına etkisi. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 15(1)*, 506-519.

DOI. 10.51460/baebd.1454893

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2024), 15 (1), 506-519.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2024), 15 (1), 506-519.
Araştırma Makalesi / Research Paper

Öz. Bu çalışmanın amacı, seçmeli görsel sanatlar dersi içerisinde yürütülmüş olan sanat tarihi eğitim modülünün ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin sanata karşı tutumlarına etkisinin incelenmesidir. Bu anlamda toplanan nicel ve nitel veriler ile öğrencilerin sanata ilgisinin ve bakış açısının olumlu yönde değişip değişmediği analiz edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu, İzmir ili Karabağlar ilçesinde yer alan Fevzi Çakmak Ortaokulu 6D sınıfında öğrenim gören 30 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin birlikte yer aldığı karma yöntem kullanılmıştır. Çalışmada nicel veri toplama aracı olarak "Sanata Karşı Tutum Ölçeği", nitel veri toplama aracı olarak da öğrenciler ve öğretmen ile yarı-yapılandırılmış bireysel görüşme yöntemi kullanılmıştır. Nicel veri analizi sonucunda deney işleminin etkili olmadığı ve sanat tarihi eğitimi modülünün öğrencilerin sanata yönelik tutumlarında değişiklik yaratmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte nitel veriler ve gözlemler ile sanat tarihi eğitim modülünün öğrencilerin sanat eserlerine ve tarihine ilgilerinde artış sağladığı ve hayal gücünün ve yaratıcılık yönlerinin gelişmesine katkıda bulunduğu tespit edilmiştir. Nitel bulgularda olumlu sonuçlara ulaşılması bu modülün daha uzun ve yoğun şekilde uygulanması gerektiğini düşündürmüştür. Bu bağlamda, eğitim modelinin bir sonraki çalışmada uzun süreli bir modül şeklinde tasarlanması ve içeriğinde geçen konuların, görsellerin ve oyun-bilmece gibi öğretim metotlarının daha yoğun kullanılması önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sanat tarihi eğitimi, sanata karşı tutum, 6. sınıf, karma yöntem

Abstract. The aim of this study is to examine the effect of the art history education module conducted within the elective visual arts course on the attitudes of 6th grade middle school students towards art. In this sense, with the quantitative and qualitative data collected, it was analyzed whether the students' interest and perspective on art changed positively. The study group of the research consists of 30 students studying in the 6D class of Fevzi Çakmak Secondary School in Karabağlar district of İzmir province. In the study, mixed method, which includes both qualitative and quantitative research methods, was used. In the study, "Attitude Towards Art Scale" was used as a quantitative data collection tool and semi-structured individual interviews with the students and the teacher were used as a qualitative data collection tool. As a result of the quantitative data analysis, it was concluded that the experiment was not effective and the art history education module did not change students' attitudes towards art. In addition, qualitative data and observations revealed that the art history education module increased students' interest in artworks and history and contributed to the development of their imagination and creativity. The positive results of the qualitative findings suggest the need for a longer and more intensive implementation of this module. In this context, it was suggested that the training model should be designed as a long-term module in the next study and the topics included in its content should be increased.

Keywords: Art history education, attitude towards art, 6th grade, mixed method

Extended Abstract

Introduction. As an act of creating form, art is a product of thought that is not far behind human needs such as shelter and food. Art education is the most effective educational process in the development of children and young people as creative individuals. Because it nourishes the creative and productive powers in the individual. Art history education starts from an early age and aims to enable students to gain a sensitive view and understanding of art, culture and works of art and to establish a relationship between these values; to make comparisons with art styles by following the formation of humanity throughout the history of civilization. The importance of this study, which plans to measure the contribution of art history education to secondary school students' attitudes towards art, is to emphasize the importance of art history in art education.

Method. In this study, sequential explanatory design, one of the mixed research designs, was used to examine the effect of art history education module on students' attitudes towards art. In the sequential explanatory design, it is essential to present quantitative findings first and to explain these findings by integrating them with qualitative findings. In the quantitative part of the study, the effect of the art history education module on students' attitudes towards art was examined with a pretest-posttest control group quasi-experimental design. The experimental procedure is given in Table 1. The students were not randomly assigned to the experimental and control groups, one branch with students studying in two classes was randomly selected as the experimental group and the other as the control group.

Results. As a result of the Art History education module applied to Fevzi Çakmak Secondary School 6D class for 7 weeks, changes in students' attitudes towards art were tried to be measured. As a result of the quantitative data obtained, it was concluded that the experiment was not effective and that the art history education module did not change students' attitudes towards art. The factors that led to this conclusion may be the short duration of the education model and the limited content. In this context, it can be suggested that the training model should be designed as a long-term module in the next study and the subjects included in its content should be increased. Additionally, the appearance of the module can be expanded with more games and visual materials. However, we see that education can reach younger grades, such as primary school 4th grade. However, qualitative data and observations showed that the art history education module increased students' desire for research, increased their interest in artworks and history, reflected art history positively on their lives, improved their visual perception, and most importantly, improved their imagination and creativity. The positive results of the qualitative findings suggest the need for a longer and more intensive implementation of this module.

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2024), 15 (1), 506-519.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2024), 15 (1), 506-519.
Araştırma Makalesi / Research Paper

Discussion and conclusion. In the light of these data, it was determined that the art history education module increased students' interest and curiosity in art and improved their creativity. However, it was observed that the education module should be longer than 7 weeks. It is suggested that the module will be more effective and efficient with a longer program design by updating the program.

Giriş

“Bir uygarlığın ya da çağın tarihini sanatın tarihini dâhil etmeden,
bir bütün olarak yazmak mümkün değildir.”

Sayfa | 510

Giulio Carlo Argan

Sanat, insanların beslenmek, barınmak gibi bir ihtiyacıdır ve bir biçim yaratma eylemidir. (Tansuğ, 1982, s. 10-12) Sanatta, düşünce içeren imgeler vardır, bu nedenle sanat görsel bir düşünme aracıdır. Sanat, bir görsel düşünme biçimi olmanın yanında güzellik, uyum ve düzen yaratması nedeniyle de görsel düşünmenin ortaya çıkmasını sağlar. (Genç ve Sipahioğlu, 1990, s. 155) Suut Kemal Yetkin’in belirttiği gibi “Çünkü insan sadece akıl ve zeka değildir aynı zamanda duygunluktur. Gerçekçi bir eğitim bilim ve sanatın ayrılmaz işbirliğine dayanmalıdır. İnsanda köklü bir gereksinimi karşılayan sanatın, kişiliği etkileyen en önemli etmenlerden biri olduğu unutulmamalıdır.” (San, 1979, s. 2-3).

Görsel algılama birçok aşamalı süreçlerden meydana gelir. Göz ve beynin uyumlu gelişimi, iç ve dış dünya arasındaki uyum, uyarının ölçüleri, biçimi, rengi, şekli ve hareketi, içgüdü ve deneyimler görsel algılamayı etkileyen etmenlerdir. (Genç ve Sipahioğlu, 1990, s. 27) Bununla birlikte, sanat imgeleri yoluyla görsel kavramanın seçim ve kullanımı algılamanın zekası ile doğrudan ilişkilidir. Sanatsal yaratıcı süreç, sanatçının zihninde imgelerle düşünmeyi gerektirir. Algılama eylemindeki imge görsel bir imgedir.

Sanatçılar yeni biçimler, sembolleri imgeler biçiminde resmederler. Çünkü, insanlar genelde sembolleri düşler, ancak sanatçılar bu sembolleri grafikleştirir. Ancak yaratılmış bir edimi değerlendirdiğimizde de yaratıcı bir edim icra etmekteyiz. Bir sanat eserine baktığımızda da yeni bir duyarlılık anı yaşarız. (May, 2007, s. 49) Sanatçılar, dönemleri ile sıkı sıkıya bağlıdır. Picasso Guernica’da, Gri, beyaz ve siyahlar arasında İspanyol kenti Guernica’nın devrim sırasında uçaklarla bombalanmasını ve bunun sonuçlarını anlatan çok etkileyici resmini 1937 yılında yapar. Sanatçı, zamanında yaşanan sosyal, politik, psikolojik olayları yansıtır eserlerinde. Belki yüzyıllar sonra o eserleri izleyenler tarihte yaşanmışları hissederler, sanat eserinden akan duyguyu içlerine alırlar ve belki de daha reel olarak tarihi görsel algılama yöntemi ile öğrenerek daha kalıcı bir bilgi haline dönüştürürler.

Aslında yaratıcılık; sadece sanatsal süreçte olan bir yeti değildir. Yaratıcılık tüm ruhsal, duyuşsal ve düşünsel etkinliklerde vardır. Bununla birlikte eskiden doğaüstü, fizik ötesi bir güç olduğu sanılan yaratıcılık yetisinin her insanda bulunduğunu bu konuda yapılan çalışmalar kanıtlamıştır. (San, 2019, s. 16-17) Yaratıcı süreç, bütünleşmeyi doğuracak olan yeni varlık türlerinin varoluşa getirilmesi için bir mücadele, biçime karşı olan tutkunun dışavurumudur. (May, 2007, s. 147.) Yaratıcılık, aslında her insanda var olan ve insanın yaşamının her anında bulunabilen bir yeti, günlük yaşamdan bilimsel çalışmalara uzanan süreçler bütünü, bir tutum ve davranış biçimidir. (San, 2020, s. 37) Eğitimin tümünün yaratıcılığı ön plana çıkartan bir sistem olması bir yana, çocuktaki yaratıcı yetiyi destekleyen, teşvik eden bir eğitim dalına önem verilmesi gerekliliği elzemdir. (San, 2020, s. 49) Ayrıca yaratıcılığın doğuştan gelen bir yeti olduğu ve her insanda bulunduğu kabul edilmektedir. Bununla birlikte çeşitli

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2024), 15 (1), 506-519.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2024), 15 (1), 506-519.
Araştırma Makalesi / Research Paper

nedenlerle yaratıcılık yetisi kaybedilmiş bile olsa özel çalışmalarla yeniden kazanılabilir bir yetenektir. (San, 2019, s. 121)

Sanat eğitimi, çocuk ve gençlerin, yaratıcı bir birey olarak gelişmelerinde en etkili eğitim sürecidir. Çünkü kişideki yaratıcı ve üretici güçleri besler.

Sanat eğitimi veya sanat yoluyla eğitim; çocuğun düşünme, bilgi, biliş, izlenim, imgelem, bellek, çağrışım, buluş, usavurma, algılama, değerlendirme gibi tüm duyuşsal ve düşünşel süreçlerini çalıştırarak, görsel ve optik olarak madde ile kurmacı iletişim ilişkisine girmesi, yeni biçimlendirmeler yoluyla yeni bir biçime ulaşması süreçlerinden oluşur. (San, 2020, s. 28) Sanatı çok yönlü ve boyutlu biçimde deneyimleyerek eğitilen ve yetişen çocukların olayları çok yönlü ve çok boyutlu algılayabilen, kavrayabilen; yeniliklere açık, toplumsal olaylardaki yeni gelişmeleri anlamaya yatkın, insancıl bir kişilik geliştireceği kesindir. (San, 2020, s. 36) Amaç sanat yoluyla eğitimidir; sanat ile ilgili bilgi ve bilinç kazandırmak, sanatın itici gücünü ve olaylardaki yerini, teorik ve pratik bilgi ve çalışmalarla bilimsel yöntemlerle ve gereğinde teknolojiden de yararlanarak kavratmaktır. (San, 2020, s. 88)

Duygu ve düşünce temelli içerik ve biçime sahip sanatı yaşamdan, toplumdan ve tarihsel koşullar altında gelişen kültürden ayrı düşünmek mümkün olmamıştır. Bu bağlamda sanatsal ve kültürel değişimleri takip eden, dünyanın değişik bölgelerinde ve uygarlıklarında ortaya çıkan birikimleri inceleyen bir bilim dalı olarak Sanat Tarihi ortaya çıkmıştır. (Hollingsworth, 2009, s. 15) Sanat tarihi, insanlığın sanatsal üretimlerini anlamaya ve anlatmaya yönelik bir disiplindir. Bu disiplin, sanat eserlerinin geçmişini, kaynaklarını, stilini, anlamını ve etkilerini araştırarak insanlığın kültürel üretimlerini anlamamıza yardımcı olmaktadır. Sanatın tarihini işleyen bir bilim dalı olarak toplumların ortaya koyduğu kültürü de ele alır. (Mülayim, 2018, s. 9-10) Geçmişte olduğu gibi yaşadığımız çağın sanat ve kültür ortamını etkileyerek günümüze, günümüzden gelecek nesillere aktarılacak mirasın oluşumuna etki etmektedir. Bu oluşum süreci içinde her ulusun kendine özgü sanatsal yaklaşımları, inanç ve kültürleri, gelenek ve görenekleri kısacası somut ve somut olmayan kültürel değerleri sanat tarihi kapsamında değerlendirilmektedir. (Kırıçoğlu ve Stokrocki, 1997, s. 27-31)

Sanat tarihi eğitimi erken yaşlardan itibaren başlayıp öğrencilerin sanata, kültüre ve sanat eserlerine karşı duyarlı bir bakış ve anlayış kazandırarak bu değerler arasında ilişki kurabilmesini; uygarlık tarihi boyunca insanlığın meydana getirdiği oluşumu izleyerek sanat üsluplarıyla karşılaştırma yapabilmesini amaçlamaktadır. Dolayısıyla sanat eğitimi içinde sanat tarihi eğitimi önemli bir yere sahiptir. Dolayısıyla ortaöğretim ders programlarında görsel sanatlar dersi kapsamında ele alınan sanat tarihinin ayrı bir ders olarak okutulmasının gerekli olduğu söylenebilir.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın ortaöğretim kurumlarında sanat tarihi programlarının Cumhuriyet'in ilanından sonra bir takım yenilik ve değişiklik gösterdiği bilinmektedir. Türkiye'nin kültür alanındaki politik yaklaşımları toplumun geçmişe duyduğu ilgi ile şekillenmiştir. Bu durum sanat tarihine olan ilgiyi arttırmış ve çalışmalara başlanmış, bu amaç doğrultusunda da ortaöğretim programlarına sanat tarihinin eklenmesi üzerine kararlar alınmıştır. (Batur, 2002, s. 70)

Müfredat programları ile ilgili ilk düzenlemelerin 1869 yılında 'Maarif-i Umumiye Nizamnamesi' ile başladığı bilinmektedir. Türkiye'de yeni idari düzene geçilinceye kadar eğitimle ilgili

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2024), 15 (1), 506-519.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2024), 15 (1), 506-519.
Araştırma Makalesi / Research Paper

düzenlemelerin, Tevhid-i Tedrisat Kanununun 1924 yılında ilan edilmesi ve yeni öğretim kurumlarının Millî Eğitim Bakanlığı çatısı altında toplanması ile gerçekleştiği görülmektedir.

1924-1930 yılları arasında programlar üzerinde düzenli çalışmalarda ders programları arasında 'Sanat Tarihi' yer almamaktadır (Yüksel, 2003, s. 114). Sanat Tarihinin eğitim programlarında yer alması gerekliliği hakkındaki görüşlerin 1921 yılından başlayarak 1949 yılına kadar gerçekleşen milli eğitim toplantılarında tartışıldığı anlaşılmaktadır. Bu toplantılarda tarih dersleri içinde okutulan sanat tarihi derslerinin ele alındığı bilinmektedir. (Altuner, 2007, s. 79-90)

1949 yılındaki lise ders programlarında 'Sanat Tarihi'nin resim dersleri içinde işlendiği görülmektedir. Lise birinci sınıfta haftada 1 saat olarak müfredatta yer alan resim dersi, lise son sınıfta Fen-Edebiyat bölümünde haftada 2 saat olarak düzenlenmiştir. 2 saat olarak müfredatta yer alan resim dersinin ilk saati sanat tarihine ayrılmış ve bu dersin de resim öğretmeni tarafından verileceği belirtilmiştir. Sanat Tarihi konuları 'manzara', 'perspektif' ve 'güzel sanatlar' olmak üzere işlenmiştir. Liselerin eğitim programlarına bakıldığında 1952 yılında ilk defa sanat tarihinin bağımsız bir ders olarak yer aldığı; lise son sınıf, fen ve edebiyat kollarında haftalık 1 ders saati verilmek üzere düzenlendiği görülmektedir. 1957'de değiştirilen bu programın da 1991 yılına kadar kullanıldığı anlaşılmaktadır. (MEB, 1949, s. 117)

1957 tarihli düzenlenen programda, sanat tarihi dersinin lise düzeyinde ikinci ve üçüncü sınıflara verilmesi planlanmış ve ayrıca fen branşında resim dersi alan öğrencilere Türk İslam sanatı dışında derslerin okutulması kararı alınmıştır. Lise ikinci sınıflar için; Tarih Öncesi Çağlarda Sanat, Antik Dönem Mısır Sanatı, Ön Asya Uygarlıkları, Girit Miken ve Yunan Uygarlıkları ve Sanatı, Antik Roma, Romanesk ve Gotik Dönem, Rönesans 15. Yüzyıl Rönesans dönemi kültür ve sanatı, İzlenimcilik ve diğer sanat akımları, Yakın ve Uzak Doğu'nun sanatı ve kültürünün konu olarak verildiği belirtilmektedir. Üçüncü sınıfların sanat tarihi kapsamında da Orta Asya Türk Sanatı, Erken İslam, Türk İslam Sanatı, 'Türk ve İslam Sanatları' başlığı altında; ardından Tanzimat Dönemi Türk Sanatı konularının işlendiği bilinmektedir. (Altuner, 2007, s. 86-89)

1991 yılında ise geniş ve detaylı sanat tarihi eğitim programı düzenlenmiştir. 1991 tarihli bu programda dokuz haftalık Sanat Tarihi Dersinde, lise ikinci sınıflara Başlangıcından Bugüne Dünya Sanat Tarihi'nin sanatçı ve yapıtları ile verildiği görülmüştür (MEB, 1991, s. 9-39).

Türkiye eğitim sisteminde sanat tarihinin gerekliliğinin öneminin yeterince kavranamaması ve bazı liselerde zorunlu ders olarak değerlendirilmemesi sorunsal olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye'de, geleneksel yöntemlerin kullanıldığı bilgi yüklemeye dayalı derslerde ezbere dayalı bir sistemin var olması düşünen, sorgulayan öğrenci yerine pasif bir öğrenci kitlesini yaratmaktadır. Oysaki; sanat tarihi dersleri öğrenciye sorgulamayı, düşünmeyi ve tarihsel bağlamda bir çok bilgiyi sorgulayarak içselleştirmesini sağlamaktadır. Türkiye'de Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi Resim alanı hariç, sanat tarihi dersleri lise düzeyinde seçmeli ders olarak müfredatta yer almaktadır. Ancak bu ders, lise seviyesinde geç bir dönemde öğrencinin seçimine sunulur. Aslında düşünmeyi ve sorgulamayı öğretebileceğimiz dönem daha erken yaş seviyeleri olmalıdır. Lise döneminde seçilen sanat tarihi dersleri ne yazık ki, hayatın içine alınmamaktadır. Ayrıca sanat tarihi derslerinin çoğunlukla alan

öğretmenleri tarafından verilmemesi ve haftalık ders sayısının (iki saat) yetersiz olması bu dersi seçen öğrenciler için başka bir sorun oluşturmaktadır.

Yöntem

Sayfa | 513

Araştırmanın deseni

Bu çalışmada sanat tarihi eğitim modülünün öğrencilerin sanata ilişkin tutumları üzerindeki etkisini incelemek için karma araştırma desenlerinden ardışık açıklayıcı desen kullanılmıştır. Ardışık açıklayıcı desende önce nicel bulguların ortaya konması ve bu bulguların nitel bulgularla bütünleştirilerek açıklanması esastır (Creswell ve Clark, 2017). Araştırmanın nicel kısmında sanat tarihi eğitimi modülünün öğrencilerin sanata yönelik tutumlarına etkisi öntest-sontest kontrol gruplu yarı deneysel desen ile incelenmiştir. Deneysel işlem Tablo 1’de verilmiştir. Öğrenciler deney ve kontrol gruplarına seçkisiz atanmamışlar, iki sınıfta öğrenim görmekte olan öğrencilerin bulunduğu bir şube tesadüfi olarak deney grubu diğeri ise kontrol grubu olarak seçilmiştir. Bu durum desenin yarı deneysel desen olarak sınıflandırılmasını gerektirmektedir. (Christensen ve Turner,2014)

Tablo1. Araştırmada Kullanılan Deneysel Desen

Grup	Ölçüm	İşlem	Ölçüm
Deney Grubu	Öntest	Sanat Tarihi Eğitimi Modülü	Sontest
Kontrol Grubu	Öntest	İşlem Yok	Sontest

Araştırmanın ikinci aşamasında ise programa katılan öğrencilerle bireysel görüşmeler yoluyla çalışmaya ilişkin görüşleri alınmış ve nitel veriler elde edilmiştir.

Çalışma grubu

Araştırmanın katılımcıları İzmir ili Karabağlar ilçesinde yer alan bir ortaokulda (Fevzi Çakmak Ortaokulu) yer alan ve seçmeli resim dersi alan 6. sınıfta öğrenim gören öğrencilerden oluşmaktadır. Öğrenciler araştırmanın amacı doğrultusunda, sanat tarihi eğitimi modülünü uygulamak ve kontrol grubunu seçmek için iki gruba ayrılmışlardır. Bu aşamada aynı okulda öğrenim görmekte olan öğrencilerin devam ettikleri sınıflar arasından bir şube (6D) tesadüfi olarak deney grubu olarak atanmış ve bir başka şube ise (6C) kontrol grubu olarak seçilmiştir. Deney grubu 30 öğrenciden (11 Kız ve 19 erkek) ve kontrol grubu da 28 öğrenciden (12 Kız ve 16 Erkek) oluşmuştur. Öğrencilerin yaşları 11 ve 13 arasında değişmektedir ve ortalaması 12 olarak bulunmuştur.

Deneysel işlem

Bu proje kapsamında sanat tarihi eğitim modülünün ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin sanata karşı tutumlarına etkisinin incelenmesi planlanmaktadır. Araştırmanın amacı seçmeli görsel sanatlar

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2024), 15 (1), 506-519.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2024), 15 (1), 506-519.
Araştırma Makalesi / Research Paper

dersi içerisinde yürütülecek sanat tarihi eğitim modülünün ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin sanat algılarını geliştirmeye etkisinin incelenmesidir.

Araştırmada iki farklı veri toplama aracı kullanılmıştır. İlki Hüseyin Dede tarafından 2016 yılında geliştirilen “Sanata Karşı Tutum Ölçeği”dir. Söz konusu ölçek, 5’li likert tipinde geliştirilmiş bir ölçektir. Ölçek, 21 madde tarafından oluşturulmuş, ölçeğin güvenilirliğini belirlemek için Cronbach’ Alpha katsayısına bakılmış ve madde analizi yapılmıştır (Dede, 2016, s. 1559-1576). Veri toplama araçlarının ikincisi, hem deneye katılan 30 öğrenciye hem de görsel sanatlar öğretmenine uygulanmış olan yarı-yapılandırılmış bireysel görüşmelerdir. Görüşmede kullanılan sorular EK1 ve EK2’de verilmiştir.

Çalışma 2 aşamada gerçekleşmiştir. Birinci aşamada; deney ve kontrol grubuna ön test uygulandıktan sonra, deney grubuna haftada 2 saat olan seçmeli resim derslerinde, sanat tarihi eğitim modülü uygulanmaya başlanmıştır. Sanat nedir? Sanatın amacı nedir? Sorularıyla başlanan eğitimde genel sanat tarihi anlatıldıktan sonra Türk sanatı, bienaller ve sergiler ile güncel sanat konularıyla bitirilmiştir. Her bir haftada konuların kronolojik devamı göz önünde bulundurularak 7 hafta olarak hazırlanan eğitim modülünün içeriği ekte verilmiştir (EK3). Eğitim Ege Üniversitesi sanat tarihi mezunu ve sanat tarihi alanında öğretim üyesi olan Dr. Dilek Maktal Canko ve Dr. Seda Ağırbaş tarafından hazırlanmış ve sunulmuştur.

Eğitimin ilk dersi 25 Kasım 2021 tarihinde başlamış ve arada boşluk olmaksızın her hafta eğitim devam etmiş, eğitimin son dersi 06 Ocak 2022 tarihinde verilmiştir. Her bir eğitim interaktif eğitim modeli ile yürütülmüş ve konularla ilgili oyunlar oynanmış ve bilmeceler sorularak öğrencilerin konuya ilgisinin artırılması hedeflenmiştir. Eğitim süresinde görsel sanatlar öğretmeni izleyici olarak sınıfta bulunmuş ancak hiç eğitime müdahale etmemiştir. Müfredatta haftada 2 saat olan seçmeli resim dersinin 1 saati eğitim modülü için ayrılmıştır. Her hafta 1 saat kesintisiz eğitim modülü uygulanmıştır.

Deney grubu ile 7 hafta boyunca her hafta düzenli olarak seçmeli resim derslerinin 1 saatinde eğitim modülü uygulanırken, kontrol grubuna hiç eğitim verilmemiştir. Deney işlemi öncesi her iki gruba da sanat tarihi tutum ölçeği uygulanmış ve deney bitiminde de tekrar ölçüm alınmıştır.

İkinci aşama, Deneyin tamamlanmasının ardından deney işlemine katılan 30 öğrenci ve görsel sanatlar öğretmeni ile yarı-yapılandırılmış bireysel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Öğrencilere, sanat tarihi eğitim modülü ile ilgili genel sorular sorulurken; öğretmene eğitimi alan öğrencilerinin sanata karşı ilgisi ve katılımı konusunda değişikliklerle ilgili sorular sorulmuştur. Ayrıca deney işlemin bitiminde deney grubunun öğretmeni ile de programın değerlendirilmesine ilişkin yarı-yapılandırılmış bireysel bir görüşme yapılmıştır. Daha sonra görüşmelerin yazılı dökümleri çıkarılarak içerik analizi yapılmıştır.

Verilerin analizi

Araştırmanın deneysel uygulamasında deney ve kontrol gruplarının öntest ve sontest puanlarının karşılaştırılmasında tekrarlı ölçümler için varyans analizi uygulanmıştır. Analizler sosyal bilimler için istatistik paket programı aracılığı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın nitel verilerinin

analizinde ise içerik analizi araştırmacılarından birisi tarafında yapılmış, ortaya çıkan bulguların güvenilirliği ise diğer araştırmacılarca değerlendirilmiştir.

Bulgular

Sayfa | 515

Bu bölümde araştırmada uygulanan deneysel yöntemin etkililiğine dair yapılan tekrarlı ölçümler için varyans analizi sonuçları ve devamında yapılan içerik analizi çalışmasının sonuçları verilecektir

Sanat tarihi eğitimi modülünün etkililiğine ilişkin nicel bulgular

Sanat tarihi eğitim modülü uygulamasının sanata yönelik tutumları üzerindeki etkisinin deney ve kontrol grupları arasında öntest ve son test puanları üzerinden karşılaştırılması amacıyla tekrarlı ölçümler için varyans analizi gerçekleştirilmiştir. Analize ilişkin betimsel istatistikler Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo2. Deney ve Kontrol Gruplarının Öntest ve Sontest Puanlarına İlişkin Betimleyici İstatistikler

	Grup	Ort.	Std. Sapma	N
Öntest	Deney	76.43	7.71	30
	Kontrol	77.59	10.54	27
Sontest	Deney	79.43	10.29	30
	Kontrol	75.00	15.06	27

Betimsel istatistiklerin hesaplanmasının ardından tekrarlı ölçümler için varyans analizine devam edilmiştir. Tekrarlı ölçümler için varyans analizi sonuçları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Sanat Tarihi Eğitim Modülünün Sanata İlişkin Tutumlara Etkisine Dair Tekrarlı Ölçümler İçin Varyans Analizi Sonucu

		Değer	F	df1	df2	p	Eta
Ölçüm	Pillai's Trace	.000	.010	1.000	55.00	.922	.000
	Wilks' Lambda	1.000	.010	1.000	55.00	.922	.000
	Hotelling's Trace	.000	.010	1.000	55.00	.922	.000
	Roy's Largest Root	.000	.010	1.000	55.00	.922	.000
Ölçüm* Grup	Pillai's Trace	.032	1.813	1.000	55.00	.184	.032
	Wilks' Lambda	.968	1.813	1.000	55.00	.184	.032
	Hotelling's Trace	.033	1.813	1.000	55.00	.184	.032
	Roy's Largest Root	.033	1.813	1.000	55.00	.184	.032

Yapılan varyans analizi sonucunda Box'm testi sonuçları varyansların homojen olduğu sonucunu gösterdiğinden Wilks' Lambda istatistikleri yorumlanmıştır. Wilks' Lambda bakıldığında deneysel işlemin etkililiğini gösteren ölçüm x grup ana etkisinin anlamsız olduğu [$F(1, 55) = 0.10, p > .05$] görülmüştür. Bu durum deney işleminin etkili olmadığı ve sanat tarihi eğitimi modülünün öğrencilerin sanata yönelik tutumlarında değişiklik yaratmadığı anlamına gelmektedir.

Sanat tarihi eğitimi modülünün etkililiğine ilişkin nitel bulgular

Araştırmanın nitel kısmında sanat tarihi eğitimi modülünün öğrencilerin sanata yönelik tutumlarına etkisi incelenmiştir. 6. sınıf öğrencilerine düzenli olarak 7 hafta boyunca seçmeli görsel sanatlar derslerinde sanat tarihi eğitimi verilmiştir. Sanat tarihi öğretim üyeleri tarafından verilmiş olan bu eğitim modülüyle ortaokul öğrencilerinin sanat tarihi, sanat eserleri ve sanatçılar hakkında bilgi sahibi olmaları sağlanmıştır. Sanat tarihi eğitim modülünün yararları, etkisiz gördükleri dersler ya da konuların neler olduğu, hangi deneyimden etkilendikleri, sanatla ilgili neler öğrendikleri, sanat tarihi dersi verecek olsalar neleri farklı yapıp yapmayacakları ve bu modülü aldıktan sonra sanat tarihi dersinin günlük yaşamına nasıl yansıdığı gibi sorulardan oluşan bireysel görüşmeler ile nitel verilerin elde edildiği yöntem kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış bir görüşme formu hazırlanmıştır.

15 Şubat 2022 Salı günü resim dersinde düşük, orta ve yüksek başarıya sahip deney grubu öğrencileri arasından dersin sorumlu öğretmeni tarafından seçilen 4'ü kız 6'sı erkek 12 öğrenci ile bireysel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler yaklaşık 75 dakika sürmüş ve veri çözümlemesi için kayıt altına alınmıştır. Elde edilen görüşme kayıtlarının yazılı dökümü araştırmacılar tarafından gerçekleştirilmiştir. Daha sonra veriler içerik analizine tabi tutulmuş, temalar ve kodlar çıkarılmıştır.

Öğrenci yarı-yapılandırılmış bireysel görüşmeler sonucunda elde edilen verilerden birkaç başlık altında temalar belirlenmiştir. Elde edilen ilk tema, öğrencilerin sanata karşı ilgilerinin artırılması teması olmuştur. D1, D5, D6, D7, D9, D10, D11, sanat tarihi eğitim modülünü aldıktan sonra sanata karşı ilgi ve bilgilerinin arttığını söylemişlerdir. Örneğin D1, "Yunan tanrıçalarından ve mitolojiden çok etkilendim. Konuları araştırmaya başladım. Bana çok şey kattı."; D6, "Realizm beni çok etkiledi. Google'dan araştırdım değişik şeyler gördüm."; D10 "Van Gogh'un bir tablosu vardı, Yıldızların dönmesini yapmıştı, onu daha bilim açıklamadan kendisi gözlemleyerek yapması çok iyiydi. Şimdi sanatla daha çok ilgileniyorum, araştırıyorum. Bilgimi katladı. Bir resme baktığımda artık sadece bir tablo demiyorum. Artık onların içinde yaşanmışlıklar olduğunu biliyorum." sözleriyle ilgisinin arttığını belirtmiştir.

Yaratıcılık ve hayal gücünün artırılması başlıklı ikinci temada, D2, D4, D5, D6 sanat tarihi eğitim modülünün yaratıcılıklarını geliştirdiğini ifade etmiştir. Denek 2 ve Denek 5, bu eğitim modülü sayesinde yeni fikirlerin aklına geldiğini belirterek yaratıcılığını desteklediğini ifade etmiştir. D6, "bu eğitim ile hayal gücümüz gelişti." demiştir. Denek 4, kendisinin de sanat akımı yaratıp yaratamayacağı konusunda düşünmeye başladığını ifade etmiştir.

D1, D3, D5, D9, sanat tarihi eğitim modülünün günlük yaşamına yansıdığını belirtmiş ve yeni bir tema oluşturulmuştur. D1, "Sanatın aslında fikrilerimizi ve duygularımızı en açık biçimde anlatabileceğimiz yer olduğunu öğrendim" diyerek yaşamına sanatı dahil ettiğini, "sanatla ilgili ailemle

konuşabiliyorum. Abim ve ablam benden öğreniyorlar, hikayeler anlatıyorum onlara” öğrendiklerini ev yaşamına aktardığını belirtmiştir. D3, sorulan soru üzerine “sanat tarihi dersinin günlük yaşamına yansıdı, evde daha çok resim çiziyorum” şeklinde kendini ifade etmiştir. Denek 5 ve denek 9, bu eğitimle birlikte sanat tarihi üzerine ailesiyle konuştuğunu ve ailesiyle iletişiminin arttığını ifade etmiştir. D5, “Ablam var, onun resimle arası pek iyi değildir. Eğitimlerden sonra babamla her akşam oturup konuşuyorduk. Babamın da düşüncelerini değiştirmiş olabilirim. Babamla sanat tarihi dersi aldığım günlerde daha çok iletişim kuruyorduk. Resim malzemesi aldı babam bana.” diyerek sanat tarihi eğitim modülünün aile ilişkilerine olumlu yansımaları ifade etmiştir.

15 Şubat 2022 Salı günü, tüm eğitim modeli derslerinde izleyici olarak sınıfta bulunan dersin sorumlu öğretmeni ile programı değerlendirmesi amacıyla bir bireysel görüşme yapılmıştır. Yapılan görüşme sonucunda elde edilen bulgular şöyledir: Öğretmen Özlem Özarı, eğitim modülü derslerinden sonra öğrencilerin sanat eserlerine ve sanatçılara karşı ilgilerinin arttığını gözlemlediğini, görsel algılarının gelişmesi sonucunda eser analizi yaparken daha başarılı ve istekli olduklarını, öğrencilerin sanata bakış açılarının değiştiğini, sanata ve sanatçılara karşı merak ve heyecanlarının arttığını, eğitim modülünden sonra görsel sanatlar dersini daha çok önemsediklerini ve daha istekli resim yapmaya başladıklarını gözlemlediğini belirtmiştir. Eğitim süresinin daha uzun olması gerektiğini, eğitim modülünde seçilen konuların ve ilgili materyallerin ilgi çekici olduğunu ekledi. Ayrıca öğrencilerin en çok ilgisini çeken ders konusuna ise mitolojinin anlatıldığı ders olduğu cevabını verdi.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Sanat eğitimi ile yetişen çocuk veya genç, duyuşsal bilinç düzeyi yüksek, olayları tüm boyutları ile görebilen ve yorum yapabilen, yeniliklere açık, toplumsal değişim koşullarını çabuk kavrayabilen, yaratıcılık yetisi yüksek insancıl ve hoşgörölü bir kişilik geliştireceği açıktır.(San, 2020, s. 36)

Ortaöğretim, büyük bir öğrenci potansiyeline sahiptir. Kazandığı bilgiler yanında ruhsal ve bedensel sağlığı yerinde, yeti ve yeteneklerini kullanabilecek biçimde eğitilmiş, yapıcı, üretken ve yaratıcı gençler yetiştirilmesi bu potansiyel bakımından önemlidir. Gençlerin fikir, buluş, tasarım, proje aşamalarında üretken olabilmeleri özgün çözümler getirebilmeleri, ortaöğretimde gerekli ve yeterli oranda yaratıcılık bakımından eğitilmelerine yetiştirilmelerine bağlıdır. Bu nedenle ortaöğretimde uygulamalı güzel sanatlar eğitimi ders ve etkinliklerine yeterli oranda yer verilmesi gereklidir. (San, 2020, s. 100)

7 hafta boyunca Fevzi Çakmak Ortaokulu 6D sınıfına uygulanan Sanat Tarihi eğitim modülü sonucunda öğrencilerin sanata yönelik tutumlarındaki değişiklikler ölçülmeye çalışılmıştır. Elde edilen nicel veriler sonucunda deney işleminin etkili olmadığı ve sanat tarihi eğitimi modülünün öğrencilerin sanata yönelik tutumlarında herhangi bir değişiklik yaratmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca ulaşılmasına neden olan etmenler; eğitim modelinin süresinin az olması, buna bağlı olarak da içeriğinin kısıtlı olması olabilir. Ayrıca modülün daha fazla oyun ve görsel malzeme ile verilmesi de etkisini arttırabilir. Bununla birlikte, eğitimin daha küçük sınıflara örneğin ilkokul 4. Sınıfa uygulanması düşünülebilir. Bu bağlamda, eğitim modelinin bir sonraki çalışmada uzun süreli bir modül şeklinde tasarlanması ve içeriğinde geçen konuların arttırılması önerilebilir. Bununla birlikte nitel veriler ve

gözlemler, sanat tarihi eğitim modülünün öğrencilerin araştırma isteklerinde, sanat eserlerine ve tarihine ilgilerinde artış olduğunu, sanat tarihinin hayatlarına olumlu yansıdığını, görsel algılarının geliştiğini ve en önemlisi hayal gücünün ve yaratıcılık yönlerinin gelişmesini sağladığı görülmüştür. Nitel bulgularda olumlu sonuçlara ulaşılması bu modülün daha uzun ve yoğun şekilde uygulanması, daha fazla görsel malzeme ve oyun malzemesi ile uygulanmasının gereğini düşündürmüştür.

Sayfa | 518

Bu veriler ışığında sanat tarihi eğitim modülünün öğrencilerin sanata karşı ilgi ve meraklarını arttırdığı ve yaratıcılıklarını geliştirdiği tespit edilmiştir. Bununla birlikte eğitim modülünün 7 haftadan daha uzun süreli olması ve daha fazla görsel malzeme ve oyun-bilmece içerikli olması gerektiği gözlemlenmiştir. Programın güncellenerek, daha uzun süreli bir program tasarımıyla modülün daha etkili ve verimli olacağı önerilmektedir.

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2024), 15 (1), 506-519.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2024), 15 (1), 506-519.
Araştırma Makalesi / Research Paper

Kaynakça

- Altuner, H. (2007). Türkiye’de sanat tarihi ve Cumhuriyet’ten günümüze sanat tarihi eğitimi. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6(2),79-90.
- Batur, A. (2002). Türkiye’de sanat tarihi eğitimi ve sorunları. *Sanat Dünyamız*. İstanbul, 84.
- Christensen. L. B. & Johnson. R. B.. & Turner. L. A. (2014). *Research methods, design and analysis*. Pearson.
- Creswell. J. W.. & Clark. V. L. P. (2017). *Designing and conducting mixed methods research*. Sage publications.
- Dede, H (2016). “Öğrencilerin Sanata Karşı Bakış Açılarını Ortaya Koymaya Yönelik Bir Tutum Ölçeği”. *İdil C 5*, S. 25, 1559-1576.
- Genç A. & Sipahioğlu A. (1990). *Görsel algılama: Sanatta yaratıcı süreç*. Sergi Yayınevi. İzmir.
- Hollingsworth, M. (2009). *Dünya sanat tarihi*. (Çev. R. Küçükdoğan - B. Ergüder). İnkılap Kitabevi. İstanbul
- Kırıçoğlu, O. & Stokrocki, M. (1997). *Ortaöğretim sanat öğretimi*. YÖK Yayınları. Ankara
- May R. (2007). *Yaratma cesareti*. Metis Yayınları. İstanbul.
- MEB (Millî Eğitim Bakanlığı) (1949), *Tebliğler Dergisi*. C. 12. Eylül 1949. Sayı 557. Millî Eğitim Basımevi. Ankara, 113-117.
- MEB (Millî Eğitim Bakanlığı) (1991), *Sanat tarihi dersi öğretim programı*. Millî Eğitim Basımevi. Ankara.
- Mülayim, S. (2018). *Sanat tarihine giriş*. Yeditepe Yayınevi. İstanbul.
- San i (2019). *Sanat ve eğitim*. Ütopya Sanat Dizisi. Ankara.
- San i (2020). *Çocuk ve sanat*. Yeni İnsan Yayınevi. İstanbul.
- Tansuğ, S. (1982). *Sanatın görsel dili*. Urart Sanat Galerisi. İstanbul.
- Yüksel, S. (2003). *Türkiye’de program geliştirme çalışmaları ve sorunları*. Milli Eğitim Dergisi. Sayı 159. <http://mufredat.meb.gov.tr>

Ekler

Ek1: Öğrenci Soru Formu

1. “Sanat Tarihi Eğitim Modülünün Ortaokul Öğrencilerinin Sanata Yönelik Tutumlarına Etkisi” projesi kapsamında aldığınız sanat tarihi eğitim modülünün size göre yararlı yönleri nelerdir?
2. Bu eğitim modülünde sıkıldığınız ya da etkisiz gördüğün dersler ya da konular nelerdir?
3. Bu eğitim kapsamında yaşadığınız hangi deneyimden etkilendin ya da sende en çok iz bıraktı?
4. Sanat tarihi eğitim modülü sonunda sanatla ilgili neler öğrendin?
5. Sen sanat tarihi dersi verecek olsan neleri farklı yapardın, neleri sürdürürdün?
6. Sanat tarihi eğitim modülünü aldıktan sonra sanat tarihi dersi günlük yaşamına nasıl yansdı?

Ek2: Öğretmen Soru Formu

1. “Sanat Tarihi Eğitim Modülünün Ortaokul Öğrencilerinin Sanata Yönelik Tutumlarına Etkisi” projesi kapsamında aldığınız sanat tarihi eğitim modülünün size göre yararlı yönleri nelerdir?
2. Bu eğitim modülünde sıkıldığınız ya da etkisiz gördüğünüz yanlar nelerdir?
3. Siz sanat tarihi dersi verecek olsanız neleri farklı yapardınız, neleri sürdürürdünüz?
4. Bu eğitimin öğrencilerinizin sanata karşı tutumunu değiştirip değiştirmediği konusunda neler düşünüyorsunuz?
5. Bu eğitim kapsamında sizce öğrencilerinizin yaşadığı hangi deneyim sanata karşı tutumlarının değişmesine neden oldu?
6. Bu eğitim kapsamında öğrencilerinizin yaşadığı hangi deneyimden ya da dersten en çok etkilendiklerini düşünüyorsunuz?
7. Sanat tarihi eğitim modülünü alan öğrencilerinizin sanat tarihi dersinin günlük yaşamını veya eğitimini etkileyip etkilemediği konusunda ne düşünüyorsunuz?
8. Eğitimi alan öğrencilerinizin sanata karşı ilgisi veya sanata katılımları konusunda ne gibi değişiklikler gözlemlediniz?

Ek3: Eğitim Modülü İçeriği

1. hafta: Sanat nedir? Sanatın Amacı nedir? İnsanlar ve mağara resimleri
2. Hafta: Antik Dünyada Sanat ve Mitoloji (Mısır-Roma-Yunan)
3. hafta: Sanat Akımı nedir? Rönesans’ın Büyüsü, Barok Sanat, Romantizm, Realizm
4. hafta: Sanat akımları: Empresyonizm, Ekspresyonizm, kübizm, Dadaizm, sürrealizm, Pop art, op art.
5. hafta: Sanat sokakta: Sokak sanatları, Performans sanatı, enstalasyon sanatı, arazi sanatı
6. hafta: Kültürel Miras ve ören yerleri, müzeler...
7. hafta: Türk Sanatı, Mimar Sinan, Çağdaş Türk resim sanatı, bienaller, sergiler...